

РЕЦЕНЗИЯ

*От проф. д-р Галина Георгиева Куртева, Бургаски свободен университет,
професор по научна специалност: Социално управление в
професионално направление: 3.7. Администрация и управление
област на висшето образование „Социални, стопански и правни науки”*

Относно: Представен дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност „Организация и управление на производството (индустрията)“ в професионално направление 3.7 „Администрация и управление“ към катедра „Индустриални технологии и мениджмънт“, Факултет „Обществени науки“, Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас

Автор на дисертационния труд: **Яна Вангелова Вангелова**

Тема на дисертационния труд: **“Икономически риск при морски инциденти за Българския черноморски туристически продукт ”**

Научни ръководители: **доц. д-р Стоянка Петкова
доц. д-р Златина Караджова**

Основание за изготвяне на рецензията: участие в състава на Научното жури по защита на дисертационния труд, съгласно № УД 48 /Бургас, 08.03.2021 на Ректора на Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас.

1. Информация за докторанта

Яна Вангелова е родена на 01.01.1988г. в гр. Сливен. Притежава бакалавърска образователна степен по „Маркетинг“ от 2010г., а през 2012г. придобива магистърска степен по специалността „Международен бизнес“ във Университет „проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас. Пак там, в момента завършва втората си магистърска специалност „Управление на европейски проекти“. През 2015г. получава трета степен професионална квалификация по професия „Организатор интернет приложения“. Владее гръцки и английски език.

Яна Вангелова има разнообразна трудова и обществена активност. Била е председател и заместник председател на националното представителство на студентските съвети в РБ – два мандата; член на Борда на директорите на „Студентски столове и общезития“ ЕАД; маркетинг и управител на „Йор Вижън“ – Сливен; университетски координатор в Асоциация за подпомагане на академичната общност, гр. София; координатор в Център за кариерно развитие към Университет „проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас; от 2020г. е член на Настоятелството на УХТ – Пловдив; заместник председател е на КС към НАОА с мандат до 2022г.; в момента заема длъжността „Мениджър, връзки с обществеността“ в „Лидер Технолоджис“ ЕООД, членува в различни национални и местни НПО. В периода 2015-2016г. е водила

семинарни занятия в бакалавърски специалности по дисциплината МИО в Университет „проф. д-р Асен Златаров” – Бургас.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

2.1. Предмет, обект и цел на дисертацията

Предмет на изследването в дисертационния труд е проблематиката, свързана с влиянието на морските инциденти върху туристическия продукт и необходимостта от предварителни оценки на риска с цел предотвратяването му и избора на оптимални реакции.

Обект на изследването е икономическият риск за българския черноморски туристически продукт при инциденти.

Основната *теза* на докторантката е, че съществува икономически риск за българския черноморски туристически продукт в следствие на морски инциденти. При защитата на тази теза тя си поставя за *цел* да изясни и конкретизира механизмите за откриване на съвременния икономически риск при морски инциденти. *Изследователските задачи*, чрез които докторантката реализира поставената цел са свързани с изясняването на понятията „икономически риск”, „туристически продукт” и „морски инциденти”; представяне на методиката, методологията и показателите за риск, както и методиката за оценяване на икономическия риск само за черноморския туристически продукт в резултат на морски инциденти; установяване на причинно-следствената връзка между възможностите за превенция и намиране на подходящи реакции с цел ограничаване на морските инциденти и разкриването на необходимостта от предварителна оценка на риска и взаимодействие между струните в черноморския регион; апробиране на предложената методика и представянето ѝ на туристическия бизнес за практическо приложение.

Може да се отбележи, че предметът и обектът на изследването са ясно дефинирани и съвместно с коректно поставените цел и задачи предопределят последващото съдържание на дисертационния труд.

2.2. Структура и обем на разработката

Структурата на дисертационния труд е класическа и включва увод, три глави, заключение и списък на използваната литература. Обемът на разработката е повече от задоволителен - 164 страници, в т.ч. и приложения в обем 10 страници. Съдържанието е добре балансирано по глави и параграфи, основният текст е подкрепен с фигури и таблици, които обаче не са коректно номерирани и озаглавени.

В съдържателно отношение, в увода докторантката представя основната теза и обосновава собствените си позиции както за избора на темата, така и за актуалността на изследването, целта на разработката, изследователските задачи, методологията на изследването. В първа глава се изясняват понятията „икономически риск”, „туристически продукт” и „морски инцидент” и се систематизират някои нерешени теоретични проблеми, свързани с темата на дисертацията, а във втора и трета глава се представят методологическата рамка на изследването и модела на отчитане на икономическия риск за българския черноморски туристически продукт при възникване на морски инциденти.

Като цяло, и в трите съдържателни глави, докторантката проявява определена способност за ясно открояване и аргументирана научна защита на своите виждания за откриване, изследване и оценяване на икономически риск при морски инциденти за българския черноморски туристически продукт.

2.3 Актуалност и значимост на дисертационната тема

Темата на представения дисертационен труд е актуална, защото черноморския туристически продукт е значим за икономиката на България и това предполага предприемането на мерки за превенция и минимизиране на негативните последици от морски инциденти. Актуалността на дисертационната тема е аргументирана от докторантката и в контекста на идеята за прилагането на единна политика на всички държави в региона при търсенето на възможности за намаляване на броя на инцидентите. Значимостта на резултатите от дисертационния труд се подсилва и от представените възможности на предложения модел за оценка и превенция на икономическия риск за българския туристически продукт при възникване на морски инциденти. *Може да се обобщи, че разработката има съществено значение за решаването на реални и комплексни проблеми за българския черноморски туристически продукт, свързани с оценяването на икономическия риск при морските инциденти. Трябва да се подчертае, че въпреки значимостта на проблематиката, тя е само частично изследвана в съвременната научна литература. Това засилва приносите на разработката за преодоляване на теоретичните дефицити в областта на управлението на икономическия риск.*

2.4 Методика на изследването

За осъществяване на поставената научна цел докторантката използва разнообразен изследователски инструментариум. Тя показва умение да прилага аналитичния, сравнителния, дедуктивния и индуктивния метод по отношение на теорията в изследваната област. В практическото си изследване авторката прилага успешно анкетното проучване, дидактическият експеримент и статистическите методи.

2.5 Използвана научна литература

Дисертационният труд се основава на проучването, анализирането и систематизирането на различни литературни и информационни източници. Представеният списък на използваната от докторанта литература съдържа общо 102 източника (книги, статии, електронни ресурси с открит достъп) на български и английски език. *Използваната литература е разнообразна и фокусирана към изследвания научен проблем, уместно и коректно е цитирана. Добро впечатление прави умението на докторантката да осъществява научна селекция и критичност към чужди становища и концепции, когато структурира своето мнение, за да докаже основната теза на дисертационния си труд.*

3. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Разработеният дисертационен труд представлява интерес за научната и обществена практика. В него се съдържат редица постановки, предложения и резултати, които могат да се оценят като приноси с научно-приложен и практико-приложен характер:

А. Приноси с научно - приложен характер: Докторантката формулира някои специфични проблеми, влияещи върху качеството на предлагания черноморски туристически продукт. Значими за управленската наука са авторския модел за отчитане на икономическия риск за българския черноморски туристически продукт при възникнали морски инциденти и конкретните предложения на докторантката по отношение на етапите за отчитане на икономическия риск и отражението на морските инциденти върху устойчивото развитие на черноморския туристически продукт. Предложената от докторантката дефиниция на проблема „икономически риск за

черноморския туристически продукт при морски инциденти” засилва приносите на разработката за преодоляване на специфичния теоретичен дефицит в областта на управлението на риска. С резултатите от проведеното изследване докторантката аргументира необходимостта от обучение и повишаване на компетентността на служителите и мениджърите в туристическия бранш при управлението на икономическия риск при морски инциденти.

Б. Приноси с практико-приложен характер: Като такива могат да се определят предложената от авторката система за разпознаване на риска за българския черноморски туристически продукт при възникване на морски инциденти и апробацията ѝ; предложените показатели и стратегическа карта за оценка на икономическия риск при морски инциденти. Аргументираните изводи и предложения от проведената апробация са полезни за оптимизиране дейността на туристическите предприятия при управлението на икономическия риск от морски инциденти.

4. Оценка на публикациите

Докторантката е представила следните публикации по темата на дисертационния труд:

Vangelova, Y., The black sea marine incidents as ecological damages – the tourism point of view, Научные горизонты, p. 18-26, № 2(18), 2019, ISSN 2587-618X, Web address: http://www.sciencehorizon.ru/wp-content/uploads/2017/08/Nauchnyie_gorizontyi_-_2_18_2019.pdf

Караджова, Зл., Я. Вангелова, Методи на управление на риска в туризма, Научно – практическа конференция “Човешкият капитал – методология, измерения и практики“ НБУ, София, 04.06.2014, 419 - 430, ISBN: 978-954-535-853-1

Караджова, Зл., Ст. Петкова-Георгиева, Я. Вангелова, Подходи и методи за вземане на решения в условията на неопределеност, промяна и стопански риск в туризма, Годишник на Университет Проф. Д-р Асен Златаров“ 2014, том XLIII, КНИГА 2, стр. 188-194, ISSN 1312-1359

Даскалов, Х., Я. Вангелова, Решения с “отворен код“ за системата на висшето образование в контекста на четвъртата индустриална революция, Българско електронно научно списание „Стопанско управление“ ISSN 2738-7399, стр. 74-81; <https://spisanie-su.eu/189-2/>

Вангелова, Я., Х. Даскалов, Отворени иновации в университетската система на локално и регионално ниво в контекста на стратегията “европа 2020“, Българско електронно научно списание „Стопанско управление“ ISSN 2738-7399, стр. 66-73; <https://spisanie-su.eu/189-2/>

Петкова, Ст., Я. Вангелова, Модел за отчитане на икономическия риск за българския черноморски туристически продукт при възникнали морски инциденти, научно списание „Научен атлас“, бр.1, София, 2020, ISSN 2738-7518я /, брой стр. 11; <https://scientificatlas.com/article/model-za-otchitane-na-ikonomicheskaya-risk-za-balgarskiya-chernomorski-turisticheski-produkt-pri-vazniknali-morski-intsidenti>

Vangelova, Y. Economic risk indicators in the marine event incidents for the Bulgarian Black sea tourist product // SocioBrains, Issue 76, December 2020, pp. 145-150, www.sociobrains.com, Publ.: Smart Ideas - Wise Decisions Ltd., Bulgaria, ISSN 2367-5721 (online), 2020

Статиите и докладите популяризират основни тези, резултати и приноси моменти от изследванията на Яна Вангелова. Посочените публикации показват способността на докторантката да информира по подходящ начин научната общност за своята научно-изследователска работа.

5. Оценка на автореферата

Депозираният автореферат е в обем 50 страници. Той е добре оформен и неговото съдържание кореспондира коректно с основния труд. Авторефератът е съставен съобразно изискванията, като отразява в синтезиран вид съдържанието на трите глави в дисертационния труд, предмета, обекта, тезата и методологията на научното изследване, както и получените крайни резултати.

Авторефератът включва и справка на приносните моменти в проведеното научното изследване. Справката е съставена правилно и отразява обективно постигнатите от докторантката научни резултати.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Към представения дисертационен труд могат да се направят някои бележки и препоръки с общ характер, които биха насочили докторантката в бъдещата ѝ научна и публикационна дейност:

- Би могло авторката да прецизира формулирането на тезата на дисертационния труд. На стр. 7 докторантката е обявява по следния начин „Основната теза на дисертационния труд е съществуването на икономически ръст за българския черноморски туристически продукт в следствие на морски инциденти.” Това е твърдение, което няма нужда от доказване. Докторантката прави много повече в своето изследване. Предлага модел за отчитане на икономическия риск от възникване на инциденти за българския черноморски туристически продукт; идентифицира факторите, обуславящи риска за българския черноморски туристически продукт при възникнали морски инциденти; предлага система за разпознаване на риска, както и стратегическа карта за отчитане на икономическия риск. В този смисъл дисертационният труд би спечелил от известно допълнително прецизиране на тезата.
- В някои случаи позоваването на литературните източници е информативно, без да бъде използвано като основа за идеи, отразяващи позицията на авторката. Например, при представянето на методите за анализ и управление на риска не става ясно целта на изложението им в контекста на изследваната проблематика (стр. 18-24). В други случаи авторката предлага своето разбиране за понятието (напр. понятието „морски инцидент”), без да се позовава на мнението на други изследователи (стр. 43). Недостатъчна в това отношение е и аргументацията при представянето на икономическите показатели за измерване на риска за черноморския туристически продукт при морски инциденти (стр. 71).
- От техническа гледна точка, не прави добро впечатление неточното номериране и липсата на наименования на някои таблици и фигури, както и липсата на позоваването към тях в изложението (таблицата на стр. 49, таблицата на стр. 114, на стр. 116,117, както и всички фигури представящи резултатите от анкетиране на служители в туристически организации от стр. 126-138).
- Препоръчвам на докторантката да определи приоритети, произтичащи от актуалността на дисертационния труд, да концентрира и задълбочи тяхното изследване. С оглед на това, че в повечето представени публикации Яна Вангелова е съавтор (за което няма представени разделителни протоколи) препоръчвам в бъдеще тя да се стреми към самостоятелно публикуване на резултатите от своята научна работа в авторитетни международни и национални издания.

Интересно е мнението на докторантката по следните въпроси: *Какви са социално - икономическите последици от пандемията Ковид 19 върху туристическия продукт на Българското Южно Черноморие и какви могат да бъдат решенията за излизане от предизвиканата криза? В този контекст приложим ли е представеният в дисертационния труд модел за отчитане на икономическия риск? Какви са перспективите за развитие на българския южночерноморски туристически продукт?*

7. Заключение

Разработката има качества на дисертационен труд за присъждане на научната и образователна степен „доктор” по научна специалност „Организация и управление на производството (индустрията)”. Тя отговаря на утвърдените изисквания за научната разработка и съдържа собствено изследване, основаващо се на задълбочено изучаване на конкретен проблем, предлага обосновано ново решение и демонстрира постигане на резултати от реални приложения. Разработеният дисертационен труд представлява интерес за научната и стопанската практика. В него се съдържат редица постановки, идеи и предложения, които могат да се оценят като приноси с научен и научно-приложен характер. Идеите и резултатите от проведените изследвания авторката е популяризираща в подходящи публикации. Всичко това ми позволява с убеденост да дам своята **положителна оценка на дисертационния труд** на тема „Икономически риск при морски инциденти за българския черноморски туристически продукт” и да препоръчам на членовете на научното жури **да присъдят научната и образователна степен „доктор” по научна специалност „Организация и управление на производството (индустрията)”, шифър 05.02.21 на Яна Вангелова Вангелова.**

Гр. Бургас.....С уважение:
01.04.2021г.

Подпис заличен
Чл.2 от ЗЗЛД
/проф. д-р Галина Куртева/